

УДК 340
DOI 10.31732/2708-339X-2024-11-A12

ПРАВОВА РЕАЛЬНІСТЬ БЕЗПЕКОВИХ УГОД УКРАЇНО-КАНАДСЬКОГО ПАРТНЕРСТВА: ТЕОРЕТИКО-ПРАВОВІ ВИМІРИ

Гнілуша С.І.,

аспірант юридичного факультету
Університет економіки та права «КРОК»,
e-mail: gnilushasv@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5979-5627>

LEGAL REALITY OF SECURITY AGREEMENTS OF THE UKRAINIAN-CANADIAN PARTNERSHIP: THEORETICAL LEGAL DIMENSIONS

Hnilusha S.I.,

Postgraduate Student at the Department of Theory and History of the State and Law «KROK» University,
e-mail: gnilushasv@krok.edu.ua
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-5979-5627>

Анотація. Правові реальності безпекових угод стосовно співробітництва у сфері безпеки є своєрідною системою міжнародних безпекових гарантій. Вимір їхнього значення у реаліях сьогодення життєво важливий для світової глобальної безпеки, а не тільки України. І нерозуміння реальності безпекових викликів, може нести і мати незворотні наслідки і руйнацію демократичних підвалин суспільства світової демократичної спільноти. Повномасштабна злочинна війна, яку веде «росія» проти України, ігноруючи всі норми міжнародного права, масово знищуючи мирне населення, дітей, цивільну інфраструктуру, показово демонструє імпотентність, неадекватність, подвійні стандарти і лицемірність, у першу чергу, ООН, інших безпекових стандартів механізмів і конструкцій, окремих країн, політиків і громадян. Реалії жахливої війни вимагають нових підходів у різновекторних галузях співпраці і типів партнерства у колективних безпекових напрямках світової демократичної локації. Базовими потребами людини у всьому світі є, перш за все, безпека, що гарантується конституцією кожної демократичної держави як основним державним законом. Парадигма сьогодинського світового безпекового мислення в умовах війни, не тільки на теренах України (Ізраїль, Ліван, Сирія, військові загрози Тайваню і т.п.) повинна представляти колективну безпекову проєкцію поглядів і ефективних дій демократичних держав у непохитності суверенності і територіальної цілісності державних утворень у межах власних кордонів, що є міжнародно визнаними, включно з територіальними водами. Реально передбачати конструкції і механізми покарання за військові міжнародні злочини, визначати конкретну матеріальну відповідальність країн-агресорів і їх сателітів. Основний акцент повинен бути зосереджений на питаннях ефективності, контрольованості, прозорості, виключення подвійних стандартів і підходів.

Ключові слова: зовнішні функції, теоретико-правовий аналіз, ЄС, Україна, Канада, міжнародне співтовариство, глобалізація.

Формул: 0, рис.:0, табл.:0, бібл.: 6.

Abstract. The legal realities of security agreements regarding security cooperation are a kind of system of international security guarantees. The measure of their importance in today's realities is vitally important for global security, not only for Ukraine. And not understanding the reality of security challenges can have irreversible consequences and lead to the destruction of the democratic foundations of society within the world democratic community. The full-scale criminal war waged by Russia against Ukraine, ignoring all norms of international law, and massively destroying the civilian population, children, and civil infrastructure, demonstrably demonstrates the impotence, inability, double standards, and hypocrisy of the UN, other security standards, mechanisms, and structures, as well as individual countries, politicians, and citizens. The realities of this terrible war require new approaches in various fields of cooperation and types of partnerships in the collective security directions of the world democratic community. The basic human need all over the world is first security, which is guaranteed by the constitution of every democratic state as the basic state law. The paradigm of today's global security thinking, in conditions of war not only on the territory of Ukraine (including Israel, Lebanon, Syria, military threats to Taiwan, etc.), should represent a collective security projection of the views and effective actions of democratic states in upholding the sovereignty and territorial integrity of state entities within their internationally recognized borders, including territorial waters. It is realistic to foresee structures and mechanisms for punishing international war crimes and determining the specific material responsibility of aggressor countries and their

satellites. The main emphasis should be on issues of efficiency, controllability, transparency, and the exclusion of double standards and approaches.

Keywords: external functions, theoretical and legal analysis, EU, Ukraine, Canada, international community, globalization.

Formulas: 0, fig.: 0, tabl.: 0, bibl.: 6.

Постановка проблеми. Правова реальність безпекових угод України і Канади на фоні здійснення масових міжнародних військових злочинів в Україні та протистояння їм світовим співтовариством, зауваженнями і з врахуванням історичних паралелей глобалізаційний гібридних воєн в Ізраїлі, Лівії, Судані, що може мати початки третьої світової війни.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. В ході підготовки даної статті використані наукові джерела Б. Бабіна, А. Приходько.

Не вирішені раніше проблеми загальної частини. У науковій статті зроблена спроба показати і проаналізувати необхідність правової реальності безпекових угод україно-канадського партнерства їх теоретико-правові виміри.

Формулювання цілей статті. Метою даної наукової статті є дослідження проблематики питання правових реальностей безпекових угод україно-канадського партнерства.

Виклад основного матеріалу. Доцільно, в першу чергу, зауважити, що ще у 1991 році, зі здобуттям незалежності нашої держави, між Україною і Канадою прийнято договір, що наголошує наміри обох сторін підтверджувати непохитну відданість Канади суверенітету й територіальній цілісності України в межах її кордонів, які були міжнародно визнані з 1991 року, включно з територіальними водами [1].

Разом з тим, на нашу думку, доцільно зауважити і звернути увагу, що у 1992 році (27.01.1992 р.) між Україною і Канадою прийнято спільну Декларацію про встановлення дипломатичних відносин, яка визначає принципи двостороннього співробітництва, носить вона загальні риси. На наш погляд, потрібна юридична деталізація і програмний характер питання послідовності юридичної визначеності і сили реалізації визначення конкретних дій і заходів, а не кількість декларацій та угод.

Акцентуючи увагу на питаннях співробітництва у сфері різновекторних галузей,

у безпековій сфері структура даних угод певною мірою відрізняється. Структурною побудовою на розділи, статті, глави, які охоплюють технічні питання застосування угод, їх перегляд, вирішення спорів та юридичної сили, вступу. Вони підкреслюють намір сторін укласти між собою цими угодами саме договірні зобов'язання, визначення конкретних заходів, програмних приписів на майбутнє [1].

Сьогодні реальності повсякдення диктуються ситуацією війни, жажливої, кровопролитної, смертельно небезпечної не тільки для України. Очевидно, що у даному часі виміру ми є зовнішньо залежними. І ця реальність повинна бути зрозумілою. Україну підтримують більше 60 країн світу. Надається зовнішня допомога, проявляються зовнішні акції та ініціативи. Зрозуміло, що наявність цілого спектру проблем і викликів має болючі наслідки. Нам вкрай потрібний комплексний безпековий підхід, гарант політичної безпеки – членство у ЄС, членство у НАТО – як гарант військової безпеки.

Ще у лютому 1994 року Україною був підписаний рамковий документ, програму «Партнерство заради миру». Це свого роду реальний правовий механізм взаємодії з НАТО, який має правові підстави практичного співробітництва на базі демократичних принципів. У цьому ж році Україна у травні передала НАТО відповідні презентаційні документи, де визначено цілі участі України у програмі, заходи, що плануються для досягнення визначених цілей, сили і засоби, що виділяються Україною.

Цікавою у даному контексті, що несе позитивні посили, можна навести сентенцію Перепелиці Г. М., що саме у реаліях програми НАТО «Партнерство заради миру» здійснюється особливе партнерство між Україною і Канадою у зміцненні міжнародної безпеки [2].

Цілком сьогодні очевидно, що в умовах геополітичних турбулентностей, виникає гостра, життєво необхідна проблема важливості військової співпраці, така угода

потрібна. Сьогодні існують дещо завищені очікування, дуже багато розмов, зустрічей міністрів, політиків, нарад, засідань про важливість допомоги, але практично відсутня конкретика. У переважній більшості світ, ЄС – відірвані від реальності і надто самовпевнені і пасивні. Військовий терор кривавого монстра, росії з кожним днем безжалісно нищить українських дітей, дорослих, цивільну інфраструктуру, посилюються обстріли і безнаказаність московитів, а ЄС і світ не наважується прийняти на державному рівні адекватних прогресивних рішень, а деякі з них зайняли вичікувальну позицію як ситуація може розвиватись? Такі історичні паралелі ми спостерігали і в історичній ретроспективі часів Другої світової війни, можемо констатувати до чого вони привели. Сьогодні всі союзники України (крім США та Німеччини) підтримують ідею щодо надання Україні офіційного запрошення до вступу у НАТО. Як юридичну гарантію вступу у НАТО сам формат запрошення Україна запропонувала. Публічна позиція країн, що підтримують Україну у цьому безпековому напрямку, чітко викристалізувалась. Потрібна правова реальність чіткого шляху до членства у НАТО, а не просто розмови і обговорення.

Зауважимо, що у контексті реалізації українцями своїх національно-державницьких устремлінь подальшого розвитку регулювання співробітництва у безпековій та військовій сферах знаходить себе у документах, які безпосередньо регулюють відносини особливого партнерства. Так, зокрема, якщо проаналізувати положення Спільної декларації про особливе партнерство між Канадою та Україною від 31 березня 1994 року, то можна відзначити, що у тексті цього документу закріплено взаємні наміри та волю зміцнювати безпеку в усій Європі та особливо в регіоні Центральної та Східної Європи, наміри створення найсприятливіших умов для прискорення розвитку контактів у безпеці, на основі принципів рівноправності та взаємної вигоди. Також закріплено намір підтримувати гарантії забезпечення національної безпеки України, які надаються ядерними державами у вигляді багатосторонніх документів і набувають чинності після приєднання України до Договору про

нерозповсюдження ядерної зброї як держави, що не володіє ядерною зброєю.

У свою чергу, деталізуються ці моменти і в інших, спеціальних угодах, серед яких: Угода між Урядом України і Урядом Канади про військові відносини від 24 жовтня 1994 року, Меморандум про взаєморозуміння між Міністерством оборони України та Міністерством національної оборони Канади в галузі двосторонніх військових стосунків від 24 листопада 1994 року.

Доцільно також згадати, що велике значення для розвитку партнерських міждержавних українсько-канадських відносин у наступні роки мав також перший державний візит до Канади Президента України Леоніда Кучми 23-27 жовтня 1994 року, у ході якого була підписана Угода про дружбу і співробітництво між Україною і Канадою. Стаття 12 цієї Угоди визначає спільні заходи у військовій галузі. Зокрема, вона передбачає регулярні обміни досвідом та інформацією про військові доктрини України і Канади та інші питання, що становитимуть інтерес для військових, на основі окремих угод та домовленостей, які будуть укладені [3].

Разом з тим зауважимо, що початок ХХІ століття відзначився новими викликами глобальній та регіональній безпеці, головним з яких став міжнародний тероризм як одна з форм глобального гібридного конфлікту. Іншими викликами залишалися нестабільність, спричинена локальними та регіональними конфліктами та нелюдський характер використання певних видів зброї. Це викликало необхідність модифікації співпраці між Україною та Канадою в рамках особливого партнерства. Відповіддю на цю потребу стала підписана у 2001 році Спільна декларація про подальший розвиток відносин особливого партнерства між Україною та Канадою, яка виділяє сферу міжнародної безпеки окремим пунктом, приділяючи відносно більше уваги аспекту міжрегіонального співробітництва.

У цій модифікованій Декларації сторони, з метою поглиблення співпраці на основі особливого партнерства, визначили основні заходи, спрямовані на протидію новим викликам міжнародній безпеці. Серед них: по-перше, початок регулярних консультацій з питань міжнародної безпеки між

МЗС України та Міністерством закордонних справ і міжнародної торгівлі Канади; по-друге, повна імплементація 12 конвенцій та протоколів ООН, що стосуються тероризму; по-третє, покращення координації зусиль у боротьбі з тероризмом на двосторонніх та багатосторонніх форумах (співпраця в рамках двосторонніх і багатосторонніх форумів щодо ініціатив, які стосуються тісного зв'язку між міжнародним тероризмом і транснаціональною організованою злочинністю, незаконним оборотом наркотиків, відмиванням грошей, незаконним обігом зброї та незаконним переміщенням ядерних, хімічних, біологічних та інших потенційно смертоносних матеріалів); по-четверте, продовження активної співпраці у виконанні зобов'язань за Оттавською конвенцією, Рамковою домовленістю між Урядом Канади та Кабінетом Міністрів України про знищення протипіхотних мін в Україні та Меморандуму про взаєморозуміння між Кабінетом Міністрів України та Організація НАТО з технічного обслуговування й постачання щодо співпраці у сфері матеріально-технічного забезпечення та над якнайшвидшою ратифікацією Оттавської конвенції; по-п'яте, продовження співпраці у сфері миротворчої діяльності в рамках Організації Об'єднаних Націй, Організації з безпеки та співробітництва в Європі, а також у рамках Хартії про особливе партнерство між Україною та НАТО та Програми НАТО «Партнерство заради миру» [4].

Новий етап українсько-канадських відносин у сфері безпеки, обумовлений курсом України на членство в НАТО, до якого належить Канада, пов'язаний із Помаранчевою революцією 2005 року. Адже відтоді Канада взяла на себе роль промоутера євроатлантичної інтеграції України та її «адвоката» в НАТО. Особливо важливою виявилась підтримка Канади в найскладніші періоди, коли Україні на Бухарестському саміті НАТО (2008) було відмовлено в «Плані дій щодо членства в Альянсі». Тогочасний Прем'єр-міністр Канади С. Гарпер під час саміту запевнив, що «Канада робитиме все для реалізації прагнень України досягти більшої свободи, демократії та добробуту у той час, коли вона продовжуватиме робити прогрес у просуванні демократичних ре-

форм та досягненні відкритості економіки». Ба більше, напередодні саміту Канада стала співавтором листа-звернення низки країн НАТО до своїх партнерів, в якому містився заклик підтримати приєднання України до «Плану дій щодо членства в НАТО» [5].

Ще у 2009 році українська та канадська сторони підписали «Пріоритети українсько-канадських відносин (Дорожня карта)» – надзвичайно важливий документ із підтримки євроатлантичного курсу України, спрямований на набуття членства нашої держави в НАТО. Відповідно до Дорожньої карти «Пріоритети канадсько-українських відносин», безпека є важливою сферою для канадсько-української співпраці. Основний зміст цього документа стосується участі України та Канади у зміцненні євроатлантичної безпеки та співробітництва обох країн в оборонній сфері. Особливий акцент ставиться саме на підтримці євроатлантичних прагнень України. Так, наприклад, у розділі «Євроатлантична безпека» було високо оцінено послідовну підтримку Канадою євроатлантичних прагнень України. Разом з тим, Україна та Канада зобов'язались продовжувати свою співпрацю в міжнародних миротворчих операціях [5]. Крім того, Україна та Канада підтверджують їхнє прагнення продовжувати практику проведення безпекових консультацій.

Канада підтримує особливе партнерство між Україною й НАТО та допомагає нашій державі в запровадженні й дотриманні стандартів Альянсу, на що справедливо звертає увагу Н. Романюк, – Канада фінансує Програму модернізації системи командування й військового управління [6, с. 143]. У сфері міжнародної безпеки Україна та Канада зобов'язалися продовжувати напрями розвитку партнерства, закладені в попередніх деклараціях про особливе партнерство. Так, Україна та Канада погодилися і надалі співпрацювати на двосторонньому та багатосторонньому рівнях у справі протидії міжнародному тероризму та його фінансуванню, а також міжнародній організованій злочинності, включаючи торгівлю людьми, піратство, незаконний обіг зброї та наркотиків і корупцію [2, с. 63].

Також обидві країни зобов'язалися продовжувати співпрацю в рамках ініціати-

ви групи G-8 «Глобальне партнерство проти розповсюдження зброї та матеріалів масового знищення». З моменту приєднання України до Ініціативи Глобальне партнерство проти розповсюдження зброї масового знищення та матеріалів для її виготовлення у 2004 році, Канада також надає допомогу в облаштуванні державного кордону нашої держави з метою запобігання протизаконному обігу ядерних матеріалів. Канада підтвердила в зобов'язання щодо подальшої співпраці з питань ліквідації наслідків Чорнобильської катастрофи та перетворення об'єкта «Укриття» на місце, що є безпечним для людей і навколишнього середовища. Було підтверджено співпрацю з імплементації існуючих міжнародних домовленостей у сфері контролю над озброєннями, взаємного обміну інформацією щодо відповідної політики та практики [2, с. 58-72].

Дуже важливим і знаковим є те, що Канада відреагувала на російську військову агресію, яка почалася ще на сході України наданням нелетальної військової допомоги. Перші поставки були відправлені в Україну в серпні 2014 року. У листопаді та грудні 2014 року Канада запропонувала Києву додаткову допомогу, а також направила канадську військову поліцію для проведення навчальних курсів для своїх колег в Україні.

Вагому підтримку Україні у протидії російській агресії надавала також чисельна та впливова українська діаспора Канади. Конгрес Українців Канади (УКК), одна з найважливіших організацій діаспори, висловила обурення російською агресією проти України, анексією Криму та розв'язуванням конфлікту на Донбасі. Конгрес підтримав активізацію канадсько-українського співробітництва. Російське вторгнення в Україну викликало бажання допомогти Україні в української діаспори, яка регулярно збирає кошти на озброєння, базове спорядження та медикаменти для української армії.

Передбачаючи можливі наслідки агресії, ще у 2015 році, було започатковано ідею відправлення летальної військової допомоги Україні, яка вперше обговорювалася на найвищому офіційному рівні між прем'єр-міністром Канади Стівеном Гарпером і канцлером Німеччини Ангелою Меркель. Разом з тим, побоюючись ескалації

конфлікту, сторони підтвердили свою прихильність до дипломатичного вирішення. Наслідки сьогодні для України, такого «побоювання» – жахливі. Важливо, що в червні 2015 року міністр оборони Канади оголосив про готовність Канади надіслати летальну зброю в Україну, але сказав, що постачання зрештою залежатимуть від подібної підтримки з боку інших союзників по НАТО. Така «готовність» породжує тисячі смертей безневинних людей.

Позитивна динаміка українсько-канадських відносин у сфері безпеки та оборони збереглася й після зміни влади в Україні у 2019 році, зустріч президента Володимира Зеленського в Оттаві з прем'єр-міністром Канади дала додаткові запевнення, що Канада буде підтримувати безпеку України і зацікавлена у збереженні військової допомоги Україні та військовому співробітництві.

Проте етап найбільш активної підтримки України Канадою у сфері безпеки та оборони розпочався з повномасштабним вторгненням росії на територію України. Зокрема, канадська влада надала дозвіл на постачання летального озброєння, що раніше заперечувалося, і направила до кордонів України більше військ.

З початком війни 2022 року, на додаток до посилення санкцій проти росії та поставок летальної та гуманітарної допомоги Україні, Канада приєдналася до Міжнародної групи підтримки України разом із Великою Британією та Нідерландами.

Крім того, у відповідь на звірства, що відбуваються в Україні, було започатковано двосторонню співпрацю у рамках Канадської програми боротьби зі злочинами проти людяності та військовими злочинами.

Партнери канадської Програми з розслідування військових злочинів зобов'язуються забезпечити задокументування звинувачень у таких злочинах в Україні, їх розслідування та судове переслідування в повному обсязі закону, а також притягнення осіб, причетних до цих злочинів, до відповідальності за свої дії. У рамках програми «Військові злочини» RCMP розпочала національне структурне розслідування звинувачень у військових злочинах і злочинах проти людяності, скоєних в Україні. RCMP є єдиним правоохоронним органом у Канаді,

який має повноваження розслідувати такі злочини.

Висновки. Грунтуючись на дослідженні правових реальностей безпекових угод доцільно констатувати, що, відповідно, направленість і увага у них акумулюється також і до протидії злочинності, що є дуже важливим фактором. Адже московія вже досить давно використовує як знаряддя гібридної війни організовану міжнародну злочинність, її фінансування, яке спрямовується на підрив суверенітету та територіальної цілісності України, зовнішньої і внутрішньої стабільності. Водночас, з метою протидії Україна і Канада зобов'язались здійснюва-

ти ефективні заходи щодо: введення спільних заходів із виявлення та недопущення злочинності, аналітичної роботи криміногенних викликів, виявлення небезпечних кримінальних ризиків, що завдає організована міжнародна злочинність, обміну досвідом. Зрозуміло, що ці міри не можуть бути вичерпними. Окреслені вище угоди мають також реальну вагому складову у напрямках юридичної відповідальності московії з ігнорування міжнародного права під час розв'язання і введення загарбницької війни як у вимірах відповідальності держави-агресора, так і міжнародної кримінальної відповідальності окремих осіб

Література:

1. Бабін Б., Приходько А. Нова правова реальність безпекових угод та реінтеграційні процеси в Україні. Юридичний вісник України. № 11-13 (1495-1497). Березень 2024 року. Правова аналітика. С. 10-13.
2. Перепелиця Г. Особливе партнерство України і Канади в безпековій та оборонній сферах. Історико-політичні проблеми сучасного світу. 2020. №41. С. 58-72.
3. Міжнародно-правові аспекти співробітництва України та Канади на сучасному етапі. URL: https://otherreferats.allbest.ru/i-nternational/00403324_0.html (дата звернення: 29.03.2024 року)
4. Хартія про особливе партнерство між Україною та Організацією Північно-Атлантичного договору від 09.07.1997 року. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text (дата звернення: 29.03.2024 року)
5. Пріоритети українсько-канадських відносин (Дорожня карта), 24 вересня 2009 р. URL: https://www.canadainternational.gc.ca/ukraine/bilateral_relations_bilaterales/canada_ukraine.aspx?lang=uk (дата звернення: 12.02.2024 року)
6. Романюк Н. Військово-технічне співробітництво України та Канади. Регіональні студії. 2018. №2(4). С. 137-146.

References:

1. Babin B., Prykhodko A. Nova pravova realnist bezpekovykh uhod ta reintehratsiini protsesy v Ukraini. Yurydychnyi visnyk Ukrainy. № 11-13 (1495-1497). Berezhen 2024 roku. Pravova analityka. pp. 10-13.
2. Perepelytsia H. Osoblyve partnerstvo Ukrainy i Kanady v bezpekovii ta oboronni sferakh. Istoryko-politychni problemy suchasnoho svitu. 2020. №41. pp. 58-72.
3. Mizhnarodno-pravovi aspekty spivrobitnytstva Ukrainy ta Kanady na suchasnomu etapi. URL: https://otherreferats.allbest.ru/i-nternational/00403324_0.html (Accessed 29.03.2024)
4. Khartiia pro osoblyve partnerstvo mizh Ukrainoiu ta Orhanizatsiieiu Pivnichno-Atlantychnoho dohovoru vid 09.07.1997 roku. URL: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/994_002#Text (Accessed 29.03.2024)
5. Priorytety ukrainsko-kanadskykh vidnosyn (Dorozhnia karta), 24 veresnia 2009 r. URL: https://www.canadainternational.gc.ca/ukraine/bilateral_relations_bilaterales/canada_ukraine.aspx?lang=uk (Accessed 12.02.2024)
6. Romaniuk N. Viiskovo-tekhnichne spivrobitnytstvo Ukrainy ta Kanady. Rehionalni studii. 2018. №2(4). pp. 137-146.

Стаття надійшла до друку 20.02.2024 року